

KIÁLLÍTÁSOKRÓL, KÜLFÖLDÖN

A Stedelijk múzeum (Amszterdam) mellett van egy kert, amely szökőkutakkal, értékes szobrokkal, gyerekekkel és kutyákkal van tele. A modern plasztikák között több olyan akad, amely megmászásra, átbújárásra különösen alkalmas. Egy kedvelt „játék” négy fém téglatestből áll, amelyek éleikkel úgy illeszkednek egymáshoz, hogy nagy, négyzetes üreget képeznek. Egy lépcsőzetes szobron kis csoport bérelt magának helyet, japán és holland gyerekek. Közeliükben egy humoros plasztika, fehérre festett, magas fémhenger. Felső része összecsomósodik, majd kiegyenesedve folytatja útját tovább. Ezt a szabadtéri galériát még Renoir, Rodin, Moore, Wotruba és mások munkái gazdagítják.

A Stedelijk egyik termében áll *Edward Keinholz* műve: Ivó Los Angelesben. Ebbe az ivóba be lehet menni, egy „igazinak” kisebbített változata. Pult, asztalok, plakátok, telefon, italok és a közönség. Beszélnek, cigarettáznak, elnyomott csikkek, piszkos ételmaradékok a tányérokban, felhúzott, szakadt harisnya egy női lábán. Az alakok mindegyikének a feje helyén egy nagy óra. Magnóról beszélgetés érthetetlen foszlányai és zene hallatszanak. Egy férfi a pult mögött tenyerébe hajtja fejét. Csak neki van egyedül igazi feje. Széjjelnézni csak úgy lehet, ha egészen szorosan a panoptikumszerű figurák közé állunk. A másik érdekes munka — ugyanott — egy hatalmas, lábakon álló felület. Nagy kerekai vannak, amiket láncok, áttételek kapcsolnak egymáshoz, valamint több forgó, mozgó, csúszó fémhez. Gombnyomásra az alkotmány hatalmas robajjal megindult. Tőlem függ, meddig jár, ha leveszem a lábam a nyomógombról, mozdulatlan, hangtalan válik. Ezen a szinten nagyon is van értelme, fontossága ezeknek a nem megmosolyogni, hanem végiggondolni való műveknek.

A Picasso-képek, bárhol járva, mindeütt felragyognak környezetükből. Színei, formái kristálytiszták, képi rendje nagy gondolkodót, matematikus szellemet feltételez. Nem is festő talán elsősorban, hanem törvényhozó. Új képleteket írt le, a törvény erejével hat.

Rubens művészetét, néhány reprodukció alapján, tőlem távolinak éreztem. De egy sor művét szemtől szembe látva, meggyőződtem nagyságáról, kifejezés-

beli gazdagságáról, humoráról. Elgondolkodtató, hogy csak az életmű fontos darabjainak ismeretében és személyes ismeretében alakíthatunk ki megalapozott véleményt, s persze a művészet szeretetével. Ide kívánczok még az is, hogy a reprodukciók (még a jók is) mennyire dokumentációs értékűek. Alkalmasak arra, hogy a már látott műveket újra felidézhesük magunknak. A képeknek csak a felületéről adnak több-kevesebb információt (mértben gyakran becsapva a szemlélőt), mert a művek anyagát és az emberi kéz nyomait csak közvetlenül érzékelhetjük. A műalkotás műtárgy, amelyet szemünkkel végig kell simogatnunk.

Leonardo da Vinci Sziklás Madonnája, amelyet a National Gallery-ben (London) láthattam, együtt volt kiállítva egy nagyalakú, négyalakos szénrajzával, a *Szűz és a Gyermeke Szent Annával* cíművel. A kiállítási helyiségben külön ismertető — egy tábla —, amely felhívja a látogatók figyelmét a fontos képekre, így az említettekre is, és rövid leírást ad róluk. Mint később — következő látogatásunkkor — kiderült, ez az elhelyezés csak ideiglenes volt, mert már a Leonardo-szénrajzot egy, külön csak a kép miatt kialakított helyiségben állították ki. A teremőr kalauzolásával beléptünk egy sötét fülkébe, ahol letelepedhettünk: csak a kép volt megvilágítva, olyan speciális módon, amely a papír fizikai-kémiai változásait minimálisra csökkenti.

A görög kéztükrökön látott rajzok bámulatos vonalrajzok. A görög művészetet bemutató termekben az archaikus korszak művein kívül ezeket néztem legszívesebben a British-múzeumban. Érdekes volt például az erotikus jelenetek magas fokú művészi megfogalmazását megfigyelni. Az emberi test természetes megnyilvánulásait — úgy tűnt — hívebben, tehát szebben örökítették meg elődeink. Az emberről alkotott képük előítéletmentesebb lehetett, vagy ítéleteik pontosabbak voltak. — Az egyiptomi szarkofágok tökéletes képek és tökéletes szobrok. A legegységibb grafikai jegyekből építkeznek. Lenyűgöző mestermunka a dupla vagy tripla „koporsó”. Megfoghatatlan az a derű, amely ezekből a művekből árad. A mi temetőink díszes sír-

emlékeinek hidegsége, csúnyasága, élettelensége több ezeréves „fejlődés” eredménye. Nemcsak a szépséget átható rend sugárzik e sírhelyekből és hat felemelően számunkra, hanem egy olyan szellemiség, amely nem hiszi, de tudja, hogy a földről elindított ember megérkezik!

Edinburghban, a botanikus kertben áll egy kis épület, a skót nemzeti múzeum modern képzőművészeti anyagát tartalmazza. Kis számú kvalitásos anyaga akkor az *Amerika, Amerika* című kiállítással bővült. Mint később megtudtuk, csak az elküldött anyag fele szerepelt itt; a kollekció másik fele Londonban, a Tate-ben látható. Előzőleg, a várban tett sétánk alkalmából, feltűnt egy csoport, amely tizenéves testi és láthatóan szellemi hibás gyerekekből tevődött össze. Végigvezették őket a vár minden részén. Itt, a múzeumban újból találkozunk velük. A járóképteleneket tolták, a bizonytalan járásúakat vezették. Nagyon figyelmesen jártak körbe, alaposan megnézték a műveket. Az intézetben valószínűleg rajzolnak is, festenek is. Senki sem mosolyogta meg őket, úgy látszott, ez gyakori látvány lehet.

A Tate-ben (London) látható szinte a teljes Turner-életmű. A korai festményektől, amelyek erőteljesen kapcsolódnak még az angol és holland festészeti hagyományokhoz, változatos, mindent megfesteni akaró és tudó időszakán át a Turner-ként ismert stílus kialakulásáig. Számos angol kiadvány bizonyítja a növekvő tiszteletét hazájában az életében alig-alig értett nagy újítónak. Nem impresszionista programmal természetesen, de az impresszionisták eredményein és több vonatkozásban túlmutató művészete alapján — előfutárnak tekintik. A természeti tűnemények nagy varázslója volt, újra felfedezve a szín mágikus erejét színeközéppontú piktúrájában. Megalapozatlannak tűnik az a vélekedés, amely Egy József eredményeit Turnerrel szemben alábecsüli a látszólagos „hasonlóságok” miatt. Turner távolságot tart. kívülről szemlél: a felhő felhőt, a nap napot stb. jelent. Egy azonban azonosul a fényvel, nagygyánóval bennünket fény-

nyel telített világában, kozmoszában. Két hatalmasság — összehasonlíthatatlanok.

Az amszterdami Stedelijk-ben egészen kicsi és nagyobb (nem nagy) kiállítási termék követik egymást. Egyes termekben a falak különböző vastagságú festő-vásznakkal vannak beborítva. Az alakok előtt, vagy — ahol tetővilágosság is van — a tető alatt, feszesen kihúzott vásznat helyeztek el a fény megszürésére. A tekintet hamar körbejárja és át tudja fogni a látnivalót, hiszen méretei alig térnek el az otthoni szobák nagyságától. Az első benyomás nem teszi feszültté a nézőt a látnivalók sokasága miatt. A befogadás szellemi munkáját megnehezíti az, amit például a British-múzeumban érezhet a látogató, ha megpillantja az értékek elképesztő tömegét. De itt nem sugallja azt, hogy reménytelen vállalkozás ezt a múzeumot megnézni. Az adottságok természetesen különböző nagyságú múzeumokat hoztak létre. A művek azonban intim környezetet igényelnek, és ha a képzőművészet alkotásai néhány évszázad óta gyűjteményekbe szorúlnak, a múzeumoknak otthonos helyeknek kell lenniük, nem hideg fellegráknak, amik bevehetetlenek.

*

Nyugat-Európa múzeumaiban tulajdonképpen csak két magyar művész képviseli hazánkat: Moholy Nagy László és Vasarely (Vásárhelyi) Viktor. Örömmel találkozunk alkotásaikkal. Magyar származásukkal bennünket reprezentálnak, és lehet, hogy valami olyan izzel is, amely csak tőlünk származhat. Lehet. Biztos azonban, hogy országunk életét, a mi emberségünket, gondjainkat-örömeinket munkáikból (jellegükből adódóan) nem ismerhetik meg a külföldiek. Gyakran felvetődött bennem, mennyire helye lenne a rangos kiállító helyiségekben egy sor magyar művészek. Derkovits járt gyakran az eszemben, Mednyánszky, Gulácsy... Csontváryt már „ismeri” a világ, de Nagy István, Egy József, Bokros-Birmann és Kondor Béla?!

GAN CZ MIKLÓS

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLI: Kérjük kedves munkatársainkat, hogy a jövőben lapunknak szánt kéziratokat két példányban (egy másolattal) és a szabványnak megfelelő gépeléssel (kettős sorközzel, megfelelő margóval) küldjék be, mert ezzel egyrészt megkönnyítik a nyomdai korrekció munkáját, másrészt megkímélik a szerkesztőséget a kéziratmásolás többlet-költségeitől.